

STATENS NATURVÅRDSVERK		
Län	Kategori	Löpnr
25	01	0006
Naturresursavdelningen Naturvårdsregistret		

Nr 48.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående avsättande till nationalpark av viss del av det s. k. Muddusområdet i Norrbottens län; given Stockholms slott den 6 februari 1942.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

STATENS NATURVÅRDSVERK		
Län	Kategori	Löpnr
00	01	0015
Naturresursavdelningen Naturvårdsregistret		

GUSTAF.

Gösta Bagge.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 6 februari 1942.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Efter gemensam beredning med chefen för jordbruksdepartementet anmäler chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Bagge fråga om avsättande till nationalpark av viss del av det s. k. Muddusområdet i Norrbottens län samt anför härom följande:

I proposition, nr 62, föreslog Kungl. Maj:t 1941 års riksdag att medgiva, att Muddusområdet skulle avsättas till nationalpark. Då kamrarna stannade i skiljaktiga beslut, förföll emellertid frågan för denna riksdag. Nu föreligger till behandling ett med hänsyn till vad inom riksdagen anförts reviderat förslag i ämnet.

[Bihang till riksdagens protokoll 1942. 1 saml. Nr 48.]

Beträffande frågans tidigare behandling må nämnas följande:

Svenska naturskyddsföreningen anhöll år 1927, under framhållande av de naturförödande verkningarna av det utvidgade skogsbruket i övre Norrland, att Kungl. Maj:t måtte verkställa utredning om avsättande på statens mark inom den lappländska barrskogsregionen av nationalparker eller större naturskyddade områden, avsedda att representera denna regions viktigaste vegetationstyper jämte deras djurvärld. Det ena av de två områden, som härvid främst borde komma i fråga, vore beläget öster om Stora Lulevattens sydspets med sjön Muddusjaure som ungefärlig mittpunkt¹. Det andra området vore något nordligare beläget och omfattade huvudsakligen den s. k. Sjaunjamynen.

Den begärda undersökningen verkställdes inom *vetenskapsakademien* av dess naturskyddskommitté, som för ändamålet utsåg två utredningsmän, förre chefen för statens skogsförsöksanstalt, professorn H. Hesselman och den ursprunglige förslagsställaren, jägmästaren E. Wibeck. Efter det utredning gjorts hemställde akademien — förutom om Sjaunjaområdets fridlysning såsom fågelskyddsområde — att Muddusområdet måtte avsättas såsom nationalpark. Vidare föreslogs, att utredning måtte föranstaltas om förflyttning till lämplig ort av de år 1931 till området inflyttade f. d. Karesuandolapparna enligt 5 § lagen den 18 juli 1928 om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige, att all jakt och allt fiske, även för genomflyttande lappars vidkommande, måtte förbjudas inom nationalparken samt att ett antal på området belägna ströängslotter om tillsammans 55 hektar måtte indragas respektive inlösas jämlikt lagen den 22 juni 1921 om ströängars indragande till kronan.

Enligt utredningen bestode Muddusområdet av omkring 49,975 hektar och tillhörde, med undantag för vissa s. k. ströängar, i sin helhet kronan. Det omfattade följande areal:

fastmark	hektar 29,618
sankmark	» 19,156
vatten	» 1,201

Summa hektar 49,975.

Förutom av sockengränsen mellan Gällivare och Jokkmokk skures området, som till stor del hade ett mycket avskilt och svårtillgängligt läge, av den för lappväsendet och renbetesförhållandena betydelsefulla s. k. odlingsgränsen (jfr lagen den 18 juli 1928 om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige). Området hade taxeringsvärderats till 217,500 kronor, varav 55,500 kronor jordbruksvärde och 162,000 kronor skogsvärde.

Behovet av en snar och omfattande komplettering av vårt nationalparksområde inom den nordsvenska barrskogszone vore, framhöllo utredningsmännen, särskilt starkt, enär zonens ursprungliga prägel snabbt hölle på att omgestaltas genom den oavslutliga expansionen av vårt näringsliv, främst skogsbruket och vattenkraftsförsörjningen.

Muddusområdet fyllde genom sin storlek, sin förhållandevis väl bevarade fauna och sina egendomliga landskapsbilder vissa önskemål i

¹ Områdets belägenhet framgår av den såsom bilaga B vid statsrådsprotokollet för denna dag fogade översiktskartan.

avseende på ett nationalparksområde, vilka icke kunde förverkligas inom mindre områden. En av dess allra värdefullaste och numera nästan unika kvalifikationer såsom blivande nationalpark låge däri, att det inom sig rymde ett så vitt förgrenat, omväxlande och delvis sällsynt storslaget vattendragssystem, som alltså vore helt oberört av de ingrepp av många olika slag, vilka följde med ett vattendrags reglering till flottled. Området utgjorde vidare en rikhaltig och synnerligen representativ provkarta icke blott på de för övre Norrland typiska gran- och tallskogarna i orört skick utan också på de för norra Lapplands barrskogsområde karakteristiska näringsfattiga mosse- och blandmyrstyperna och de där förekommande mera näringsrika kärren. Också starka faunistiska skäl talade för områdets avsättande till nationalpark. Av den nordboreala barrskogsregionens ursprungliga djurliv hade området kvar flertalet arter, ehuru i åtskilliga fall, t. ex. i fråga om järv, mård och sångsvan, i starkt beskurna, nära utrotningsgränsen stående stammar. Redan detta vore dock mera, än som numera kunde sägas om hart när varje annat område av samma storlek i denna del av landet.

Länsstyrelsen i Luleå tillstyrkte Muddusområdets avsättande till nationalpark. Däremot motsatte sig länsstyrelsen såväl avlägsnandet av de skogslappar, som där dreve renskötsel, som det föreslagna förbudet för genomflyttande lappar att jaga och fiska på nationalparken.

Domänstyrelsen framhöll, att virkesmassan på fastmarken kunde beräknas till i genomsnitt 25 kubikmeter per hektar eller tillsammans i runt tal 740,000 kubikmeter, till stor del rötskadad och torr skog i dåligt avsättningsläge på grund av det stora avståndet, i medeltal nio kilometer, från flottled. Områdets taxeringsvärde torde numera vara endast omkring 200,000 kronor, motsvarande omkring 4 kronor per hektar. I avvaktan på områdets avsättande såsom nationalpark hade domänstyrelsen inställt avverkningar och skogsvårdsarbeten där. Enligt styrelsens mening vore det av stor betydelse, att detta sista större, orörda naturområde nedanför barrskogsgränsen för framtiden, i och för skogsbiologisk forskning, bevarades i ursprungligt skick. Styrelsen hemställde, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för Muddusområdets avsättande som nationalpark.

För egen del anförde jag i propositionen 1941: 62 följande:

I de nationalparker, som redan funnes, vore den lappländska barrskogsregionen endast i ringa utsträckning företrädd. Det måste därför framstå som ett angeläget önskemål att till eftervärlden trygga ett område, där denna naturtyp bevarats i dess ursprungliga skick. Då Muddusområdet fyllde de anspråk, som måste ställas på en nationalpark av detta slag, och den ekonomiska nyttan av området, särskilt med hänsyn till dess oförmånliga läge, syntes vara obetydlig, ansåge jag mig böra förorda områdets avsättande till nationalpark. Jag förutsatte härvid att det, i likhet med vad som tidigare skett, skulle ankomma på Kungl. Maj:t att slutgiltigt bestämma gränserna för den blivande nationalparken och att i enlighet med bestämmelserna i lagen angående nationalparker meddela de reglementariska föreskrifter rörande området, som befunnes erforderliga.

Beträffande lapparnas ställning inom ifrågavarande område erinrade jag, att dess avsättande till nationalpark enligt nämnda lag icke skulle

leda till inskränkning i de rättigheter till bete, skogsfång, jakt och fiske, som vore lapparna medgivna. Jakt på björn, lo, älg eller örn finge dock ej äga rum. I dessa hänseenden ansåge jag mig icke böra ifrågasätta någon ändring för den av mig förordade nationalparkens vidkommande. Vad beträffade förslaget om förflyttning från området av de där nu boende skogslapparna, hade jag efter samråd med chefen för jordbruksdepartementet funnit mig böra biträda länsstyrelsens uppfattning i denna fråga och ansåge sålunda, att sådan förflyttning ej borde ske.

Frågan om indragning av de förutnämnda ströängslotterna syntes böra behandlas i därför stadgad ordning.

En nationalpark av Muddusområdets storlek och belägenhet fordrade givetvis effektiv bevakning. Kostnaderna för nationalparkers bevakning bestredes från anslag på riksstatens åttonde huvudtitel. Utredningen i ärendet gäve vid handen, att två personer behövde anställas för att bevakningen skulle bli effektiv. Enligt vad jag under hand inhämtat syntes det emellertid vara tillräckligt, om endast den ene helt ägnade sig åt tillsyn över nationalparken, medan den andre endast i mindre utsträckning biträdde härvid. Anvisande av medel till ändamålet torde få bli beroende på framställning i vanlig ordning från vetenskapsakademien.

Under erinran att frågan om det s. k. Sjaunjaområdets fridlysning såsom fågelskyddsområde torde komma att framdeles anmälas av chefen för jordbruksdepartementet, hemställde jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, att Muddusområdet finge avsättas såsom nationalpark.

Jordbruksutskottet (utlåtande nr 19) tillstyrkte enhälligt bifall till propositionen. Utskottet förklarade sig anse önskvärt, att ett område representerande den lappländska barrskogsvegetationen jämte dess djurvärld i orört skick bevarades åt eftervärlden. Detta syntes lämpligen kunna ske genom avsättande av Muddusområdet till nationalpark. Även utskottet vore av den uppfattningen, att någon förflyttning av de på området boende skogslapparna icke omedelbart borde äga rum. Skulle emellertid framdeles möjlighet yppas att åt dessa lappar erbjuda annan likvärdig uppehållsort, syntes frågan härom lämpligen av Kungl. Maj:t böra upptagas till förnyad prövning. Någon inskränkning i övrigt av lapparna tillkommande rättigheter till jakt och fiske m. m. inom området — utöver vad eljest beträffande nationalparker vore föreskrivet — syntes icke böra ske.

Utskottets förslag bifölls utan omröstning av första kammaren. Andra kammaren avslog däremot med 85 röster mot 62 såväl utskottets hemställan som propositionen. Då sammanjämkning av kamrarnas beslut icke ansågs möjlig (jordbruksutskottets memorial nr 36), anmälde riksdagen (skrivelse nr 224), att Kungl. Maj:ts framställning förfallit.

Genom beslut den 6 juni 1941 uppdrog Kungl. Maj:t åt vetenskapsakademien att efter samråd med domänstyrelsen inkomma med det för-

nyade förslag i ämnet, som med hänsyn till vad vid riksdagsbehandlingen förekommit kunde finnas lämpligt och ändamålsenligt.

Med skrivelse den 9 december 1941 har *vetenskapsakademien* överlämnat ett av *naturskyddskommittén* efter samråd med domänstyrelsen upprättat, begränsat förslag till nationalpark, vilket av akademien åberopats såsom dess egen framställning.

Ärendets utgång i riksdagen hade, framhåller kommittén, vållat missräkning i vida kretsar, särskilt bland skogsbrukets och skogsforskningens män, bland vilka tillkomsten av den ifrågasatta nationalparken emotsetts med tillfredsställelse och stora förväntningar.

Skälen till att avsättande av nationalparker ansetts önskvärt i kulturländerna vore dels av ideell, dels av praktisk-ekonomisk och vetenskaplig art. Naturbilderna inom en nationalpark borde anses vara minst lika värdefulla som de mest berömda konstverk. Nationalparkerna vore sålunda i första hand ett slags friluftsmuseer i större skala, avsedda att bevara ursprungliga landskapsbilder med därtill hörande växt- och djurvärld. De hade från denna synpunkt alldeles samma berättigande som våra museer av olika slag, hembygdsgårdar och dylikt. Av icke mindre betydelse vore, att nationalparkerna erbjöde stora och i vissa avseenden enastående möjligheter för den naturvetenskapliga forskningen. Många praktiska och teoretiska biologiska problem framstode klarare och kunde lättare bringas till sin lösning inom områden, där människans ingrepp i naturens hushållning varit obetydliga eller till och med helt uteblivit. Att särskilt skogsbruket, som i hög grad hade att arbeta under av naturen själv givna betingelser i fråga om utsäde, jordmån, klimat o. s. v., skulle ha mycket att lära av förhållandena i den orörda naturskogen sade sig självt.

Muddusområdets betydelse för biologisk forskning låge däri, att det icke utgjorde ett alltigenom likartat utan tvärtom ett till sin naturbeskaffenhet synnerligen växlande område, ett rutverk av myrar och fastmarksremсор, av vilka den ena icke vore den andra lik. Beståndsbilden företedde stora växlingar vad trädslag, ålder, ståndort, växtlighet o. s. v. anginge. Icke minst intressanta vore brandfälten av olika åldrar med sina växlande men överallt uteslutande genom naturens egna krafter och resurser tillkomna återväxtbilder. För envar med inblick i nordsvenska skogsproblem stode det omedelbart klart, vilket rikt och värdefullt område som här låge öppet för forskningar rörande allehanda med skogens självföryngring, den naturliga beståndsväxlingen, svamp- och insektsskador på skogsträden, markvegetationen och mycket annat sammanhängande viktiga problem.

För vår tids naturvetenskapliga forskning vore de orörda naturens verkstäder, som nationalparker och andra naturskyddsområden representerade, av stor betydelse och utgjorde i vissa avseenden oumbärliga komplement till forskningsinstitutet och deras laboratorier. Nationalparkernas värde såsom studiefält hade nått sitt största erkännande i länder, där den naturvetenskapliga forskningens ekonomisk-praktiska inriktning vore mest påfallande, såsom i Amerikas förenta stater. Till och med en sådan mindre stat som Finland hade ansett sig ha råd att avsätta ej mindre än tre ganska omfattande nationalparker inom landets barrskogsregion på breddgrader ungefärligen motsvarande Muddus-

områdets, nämligen Oulankajoki-, Kutsajoki- och Pisavaara-områdena, vilkas sammanlagda areal i det närmaste kunde mäta sig med Muddus-områdets ursprungligen föreslagna 50,000 hektar.

Då ett oförändrat förslag möjligen icke skulle vinna riksdagens bifall, har kommittén förklarat sig beredd att förorda ett beskuret förslag, ehuru detta enligt kommitténs bestämda uppfattning måste bli väsentligen underlägset det tidigare avgivna. Under anförda omständigheter förordade kommittén följande förändringar, som närmare belysas av en karts-kiss, vilken torde få såsom bilaga A fogas vid statsrådsprotokollet:

1. Den del av Muddusområdet, som ligger nedom odlingsgränsen, utgår ur förslaget. Härigenom bortfalla områdets sydligaste del och ett stycke mot gränslinjen i öster, tillsammans omfattande ungefär 9,145 hektar.

2. Den del av Stubba kronoöverloppsmark, som faller norr om den under anläggning varande vägen Gällivare—Porjus, bortgår. Detta område omfattar cirka 800 hektar.

De bortgående områdena utgjorde sålunda sammanlagt omkring 9,945 hektar. Efter denna beskärning skulle nationalparken omfatta 40,030 hektar, fördelade på följande sätt: fastmark 22,025 hektar, sankmark 16,874 hektar och vatten 1,131 hektar. Minskningen utgjorde omkring 20 procent av totalarealen (26 procent av fastmarksområdet). Taxeringsvärdet — av domänstyrelsen år 1941 beräknat till 200,000 kronor — finge, då de bortfallande områdena låge närmast flottlederna, anses nedbringat i än högre grad, sannolikt med omkring 30 procent. Med den föreslagna begränsningen av nationalparken torde dennas taxeringsvärde ej böra sättas högre än cirka 140,000 kronor, i vilket belopp jämväl inginge värdet av områdets virkesmassa, vilken genom arealbeskärningen nedbringats från 740,000 till 550,000 kubikmeter.

Vid det ändrade förslagets uppgörande hade kommittén eftersträvat, att alltjämt så mycket som möjligt skulle finnas kvar av de för biologisk och skogsvetenskaplig forskning särskilt värdefulla naturskogsbestånden med deras växlande karaktär. Då det ursprungligen föreslagna området ingalunda varit homogent, hade det dock icke kunnat undvikas, att åtskilliga sådana värden måst lämnas utanför. Så vore t. ex. fallet med de märkliga klyftdalarna i södra delen av området, alltifrån Muddusälvens djupa kanjon längst i väster, med det 42 meter höga vattenfallet därovanför, till Moskokorsos väldiga skåra längst i öster. Dessa klyftdalar utgjorde icke blott intressanta geologiska formationer utan också växtplatser för en del egendomligt sammansatta växtsamhällen med däri ingående element av såväl fjällväxter som s. k. sydbergsarter. Även den högre faunan i klyftdalarna inrymde former, som i hög grad vore värda att skyddas. Så hade björnen där haft gamla idesplatser och bland häckfåglarna återfunnes såväl berguv som jaktfalk, den senare numera i vårt land mera sällsynt än till och med kungsörnen. Till de fränskilda delarna hörde också berget Linavare med en del bestånd av

stort skogligt intresse, däribland Muddusområdets veterligen tätaste och mest högresta tallurskog, samt områdets näst högsta kalfjällstopp, Mellan-Stubbas kupol på 646 meter över havet.

Kommittén har vidare hemställt om indragning respektive inlösning av vissa oindragna ströängslotter.

Såsom förut framhållits, förföll vid 1941 års riksdag genom kamrarnas skiljaktiga beslut den av Kungl. Maj:t väckta frågan om Muddusområdets avsättande till nationalpark. Med hänsyn till den vikt, jag i likhet med de i ärendet hörda myndigheterna tillmäter denna fråga, har jag emellertid funnit mig böra efter ytterligare utredning tillstyrka, att densamma ånyo underställes riksdagens prövning.

Departement-
schefen.

Då jag i fjol förordade Muddusområdets avsättande till nationalpark, skedde detta främst med hänsyn till angelägenheten av att i ursprungligt skick för forskning och framtid bevara ett område, som trots områdets relativt begränsade utsträckning — omkring 5 kvadratmil — skulle giva en i stort sett fullgod bild av den norrländska barrskogsregionens vitt skilda naturtyper. Att ett enda sammanhängande område står till förfogande för detta ändamål måste givetvis betraktas såsom ur flera synpunkter särskilt fördelaktigt. Vore området ensartat till sin natur, hade säkerligen aldrig uppkommit fråga om avsättande av området i dess helhet till nationalpark. Det förnyade yttrande i ärendet, som nu framlagts av vetenskapsakademien och som tillkommit under domänstyrelsens medverkan, har stärkt mig i den uppfattning, varåt jag i fjol gav uttryck. Det synes ådagalagt, att några vägande skäl av ekonomisk art icke gärna kunna anföras mot avsättande av Muddusområdet till nationalpark. Möjligen skulle ur området kunna utvinnas ett belopp, högre än taxeringsvärdet, men, såvitt jag kan förstå, endast genom en engångsavverkning utan hänsyn till återväxt och andra skogliga synpunkter. Den årliga vinst, som en normal exploatering av området eventuellt skulle kunna inbringa, lär svårigen kunna uppväga värdet av att för den skogsbiologiska forskningen kunna för framtiden bevara detta sista större orörda barrskogsområde i ursprungligt skick.

Jag skulle helst ha velat förorda, att Muddusområdet måtte avsättas till nationalpark i den utsträckning, jag förra året tillstyrkte. Med hänsyn till riksdagens i fjol intagna ståndpunkt finner jag mig dock böra godtaga det begränsade förslag, som av vetenskapsakademien framlagts. Jag erinrar, att den opposition, som framkom mot förra årets förslag, väsentligen riktade sig mot områdets föreslagna storlek. Enligt det nu föreliggande förslaget skulle nationalparken begränsas från 49,975 hektar med 9,945 hektar (omkring 20 procent) till 40,030 hektar. Genom denna beskärning av arealen skulle nationalparkens taxeringsvärde enligt verkställd beräkning minskas med cirka 30 procent till 140,000 kronor.

Det har framhållits, att åtskilliga naturvärden i det nya förslaget måst uteslutas ur nationalparksområdet. Jag finner detta beklagligt men anser mig dock kunna godtaga vad i detta hänseende föreslagits.

I övrigt anholder jag att få hänvisa till vad jag i ärendet anförde i fjolårets proposition. I anslutning till vad jordbruksutskottet yttrade vill jag härutöver framhålla, att, därest framdeles skulle yppas någon möjlighet att åt de inom området bosatta lapparna erbjuda annan likvärdig uppehållsort, frågan härom torde böra av Kungl. Maj:t upptagas till förnyad prövning.

Under återopande av vad som anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att såsom nationalpark må i huvudsaklig överensstämmelse med vad jag i det föregående förordat avsättas viss del, omfattande omkring 40,030 hektar, av det s. k. Muddusområdet i Gällivare och Jokkmokks socknar av Norrbottens län.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Bo Tideström.

